

ETAPELE APLICĂRII DREPTULUI (FAZELE PROCESULUI DE APLICARE)

Alexandru CUZNEȚOV,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

SUMMARY

The word “process” in Romanian has several meanings. In everyday life are conducting a phenomenon, an event, transformation, restoration, and in another more restricted meaning - how the court examines a case, arranges a trial etc.

Cuvântul „proces” în limba română are câteva semnificații. În uzul cotidian, reprezintă desfășurarea unui fenomen, a unui eveniment, transformare, refacere, iar în alt sens, mai restrâns – modalitatea examinării cauzelor de judecată, stabilirea detaliilor procesuale etc.¹.

Semnificația acestui termen este diferită, de asemenea, și în calitatea sa de termen special, folosit în știința juridică. În teoria dreptului, este formulată noțiunea general-acceptată „forma procesuală” aplicabilă în procesele penale și în cele civile. Dar, și în această accepție, sensul noțiunii de „formă procesuală” se înțelege diferit. În unele cazuri, conținutul acesteia se definește ca fiind activitatea ce decurge în ordinea și în formele stabilite de legislația procesuală. Ea se remarcă prin acțiunile consecutive ale participanților la proces, care înfăptuiesc împuternicirile lor juridice². Asemenea proces se formează din activitățile unor persoane cu funcție de răspundere și ale organelor statale; el se distribuie în părți, numite – etape (faze).

În alt sens, semnificația formei procesuale se înțelege ca o totalitate de condiții, întărite de legislația procesuală pentru săvârșirea acțiunilor procesuale³. Dezvoltarea logică a procesului, în acest caz, are loc, de asemenea, pe etape. Unele etape, ca o treaptă specifică în dezvoltarea procesului, au caracteristici calitative speciale. Fiecare etapă este relativ independentă, omogenitatea acțiunilor săvârșite fiind direcționată spre obținerea unui rezultat anumit.

Unii savanți juriști consideră că formele procesuale întruhidează în sine numai procesul civil sau cel penal⁴. Alții examinează formele procesuale aplicabile procesului administrativ, arbitrajului etc.⁵. Forma procesuală, fiind un fenomen juridic, asigură, inevitabil, nu doar realizarea dreptului de către organele competente statale, dar concomitent cuprinde toate formele aplicării dreptului în administrarea statală⁶.

Definiția generalizată a formei procesuale, care în aceeași măsură se potrivește pentru caracterizarea activității procesuale a oricăror organe statale, și nu doar a organelor justiției, a fost elaborată de savantul V.M. Gorșenev: „Sub noțiunea de formă procesua-

lă trebuie de înțeles totalitatea cerințelor procesuale omogene, cerute la acțiunea participanților procesului și direcționate spre obținerea unui oarecare rezultat”⁷. După părerea noastră, profesorul V.M. Gorșenev a formulat destul de întemeiat concluzia că asemenea abordare, privind definirea formelor procesuale în planul teoriei generale a dreptului, permite unificarea într-o noțiune generală a diferitelor subunități structurale ale procesului de aplicare a dreptului, care și reprezintă etapele procesului de aplicare a dreptului.

Procesul de aplicare a dreptului, ca o activitate a organelor competente, prezintă în sine o consecutivitate a acțiunilor faptice. De aceea, pentru conștientizarea corectă a conținutului activității de aplicare a dreptului, este necesar a deosebi etapele, ce formează consecutivitatea logică în emiterea actului de aplicare a dreptului, de etapele ce poartă un caracter funcțional, adică de etapele de examinare a cazului, întărite în diversele acte de aplicare a dreptului, urmărindu-se obținerea unui rezultat general, prevăzut de un șir de norme juridice⁸.

Evidențierea etapelor procesului de aplicare a dreptului, în teoria generală a dreptului, se bazează, în principal, pe continuitatea logică a acțiunilor determinate în procesul de realizare a dreptului, și anume: în forma de aplicare. Evidențierea etapelor procesului de aplicare a dreptului reprezintă importanță atât în plan teoretic, permițând să fie examinată mult mai bine activitatea de aplicare a dreptului, cât și din punct de vedere practic – al perfecționării de mai departe a activității de aplicare a dreptului.

Aplicarea dreptului reprezintă un proces unic, totodată și complicat, ce contribuie la rezolvarea cazului juridic concret și la adoptarea hotărârii corespunzătoare. Autorii preocupați de cercetarea aplicării normelor juridice numesc diferite etape (faze) ale procesului de aplicare a dreptului.

Sesizând existența unor faze (stadii) distincte în procesul aplicării dreptului, Hegel nota faptul că pot fi deosebite două asemenea faze: a) cunoașterea naturii cazului, în singularitatea sa nemijlocită; b) subordonarea cazului legii chemate să restabilească dreptul. În dreptul roman, pretorul pronunța hotărârea privind

un anumit caz, iar cercetarea cazului o pune în sarcina unui judecator particular⁹.

La începutul sec. XX, juristul E.V. Vasikovski evidențiază în procesul de aplicare a dreptului patru etape (faze): 1) analiza juridică a situațiilor concrete, necesare a fi rezolvate; 2) critica originalității normei; 3) interpretarea normei; 4) dezvoltarea logică a normelor¹⁰.

La rândul lor, Iu.G. Tkacenco și N.G. Aleksandrov evidențiază: a) analiza stării de fapt a cazului; b) alegerea normei corespunzătoare; c) convingerea în corectitudinea (originalitatea) textului izvorului juridic ce conține norma juridică necesară; d) clarificarea semnificației și conținutului normei; e) interpretarea normei; f) acceptarea soluției și elaborarea actului ce întărește această hotărâre¹¹.

Profesorul Ia.S. Mihaleak consideră că etapele de bază ale aplicării dreptului sunt: a) analiza stării de fapt a cazului examinat, asupra căruia este necesar de aplicat dreptul; b) alegerea normei juridice ce va fi aplicată la situația examinată; c) clarificarea semnificației normei juridice alese, adică interpretarea aplicabilă la situația examinată; d) emiterea actului de aplicare a normei juridice alese; e) săvârșirea acțiunilor faptice privind asigurarea realizării actului de aplicare emis; f) verificarea și controlul executării *de facto* a actului de aplicare¹².

În ce privește profesorul S.S. Alekseev, toate acțiunile de aplicare a dreptului acesta le împarte în trei etape de bază: 1) stabilirea stării de fapt; 2) alegerea și analiza normei juridice; 3) hotărârea asupra cazului, expusă în actul de aplicare a dreptului¹³.

Profesorul P.E. Nedbailo, în calitate de etape ale procesului de aplicare a dreptului, examinează:

1. stabilirea faptelor și analiza normei juridice;
2. interpretarea actelor normative;
3. emiterea actelor de aplicare a dreptului;
4. executarea faptică a hotărârilor luate.

Potrivit acestui autor, stabilirea faptelor și alegerea normei necesare „...reprezintă un act concomitent, o etapă unică de pornire a procesului de aplicare a normei juridice”¹⁴.

Dumnealui afirmă că etapele aplicării normelor juridice reprezintă interpretarea lor, specificând: „aplicarea normelor juridice reprezintă un proces ce cuprinde în sine atât etapa emiterii actelor, ce nasc raporturi juridice, cât și etapa acțiunilor faptice, fizice, material-tehnice ale subiecților acestor raporturi, în urma cărora (acțiunilor) are loc crearea stării de lucruri ce corespund dispozițiilor normelor”¹⁵.

Acestea fiind expuse, considerăm că mult mai corect se prezintă a fi etapele (fazele) aplicării dreptului propuse de profesorii S.S. Alekseev, Iu.G. Tkacenco și N.G. Aleksandrov. Alți autori comit, cel puțin, două inexactități: în primul rând, pierd din vedere etapa emiterii nemijlocite a hotărârii; în al doilea rând, in-

clud în componența etapelor acțiuni ce nu se încadrează în limitele procesului de aplicare a dreptului.

De exemplu, profesorul Ia.S. Mihaleak, la etapele aplicării dreptului, atribuie efectuarea acțiunilor faptice privind asigurarea realizării actului corespunzător de aplicare și, de asemenea, verificarea și controlul executării actului de aplicare; juristul N.P. Hangalov include aici organizarea ulterioară a traducerii în viață a dispozițiilor actului de aplicare a dreptului¹⁵.

Cu toate că de „asigurarea organizării” sau de „organizarea ulterioară”, de obicei, se ocupă însuși organul ce a emis actul de aplicare a dreptului, sunt situații când și alte organe le înfăptuiesc, care, în legătură cu îndeplinirea prevederilor actului primar, deseori emit acte noi de aplicare a dreptului. În așa fel, organizarea transunerii în viață a hotărârilor instanței de judecată se însoțește de aplicarea normelor juridice de către executorul judecătoresc, dar hotărârea instanței de judecată și actul executorului judecătoresc nu pot fi considerate un act unic de aplicare a normelor juridice.

Pentru o mai bună conștientizare a conținutului activității de aplicare a dreptului, este necesar a detașa etapele, ce formează acțiuni logice consecutive la emiterea actului de aplicare a dreptului, de etapele ce poartă caracterul funcțional, adică de etapele de examinare a cazului, întărite în diferite acte de aplicare a dreptului, prin care se urmărește obținerea rezultatului general prevăzut de un șir de norme juridice. De exemplu, în *procesul penal* se evidențiază etapa urmăririi penale, etapa examinării de instanța de judecată a infracțiunii, etapa executării sentinței; în *procesul civil* – etapa pregătirii pricinii pentru dezbateri de judecată, etapa examinării nemijlocite a cauzei, etapa executării hotărârii etc. În etapele vizate, are loc repetarea acțiunilor logice consecutive ale procesului de aplicare a dreptului, și fiecare dintre ele se finisează, de obicei, cu emiterea unui sau altui act de aplicare a dreptului (primar sau secundar)¹⁶.

Nu putem să fim de acord și cu profesorul P.E. Nedbailo, care include în conținutul activității de aplicare a dreptului chiar și acțiunile faptice de executare nemijlocită a dispozițiilor din actele de aplicare a dreptului de către subiecții dreptului, cărora aceste acte le sunt și destinate. Asemenea părere este penetrată de dorința de a evidenția importanța atât a emiterii hotărârilor, cât și a traducerii lor în practică, în activitatea indivizilor. Emiterea hotărârilor și executarea dispozițiilor, aflate în ele, se află, cu certitudine, în legătură reciprocă. Dar aceasta nu reprezintă un temei pentru a le considera una și aceeași, a le unifica. Întocmirea actelor de aplicare a dreptului și activitatea faptică a oamenilor privind executarea dispozițiilor sunt fenomene diferite: ele se evidențiază concomitent ca fiind atât cauză, cât și efect. În afară de aceasta, dacă am considera aplicarea normelor juridice nu activitatea de emiterie a hotărârilor individuale, ci și activitatea

fizică de executare a lor de către persoane, în acest caz, ar trebui să recunoaștem că aplicarea normelor juridice reprezintă realizarea de către toți subiecții (inclusiv cetățenii) a drepturilor și obligațiilor lor, deoarece ca rezultat al aplicării normelor juridice, la indivizi apar atât drepturi subiective, cât și obligații. Dar e știut faptul că îndeplinirea obligațiilor nu poate fi aplicarea dreptului: „...obligația nu poate fi aplicată, ea poate fi numai executată sau neexecutată”¹⁷. Pe lângă aceasta, unificarea acțiunilor privind emiterea actului de aplicare a dreptului cu utilizarea lor nu ne apropie de realizarea reală a normelor de drept.

Delimitarea lor exactă, acțiune contrară unificării acestora, are ca obiectiv perceperea faptului că nu trebuie să ne oprim la etapa emiterii actelor autoritare, ci este necesară transpunerea lor de fapt în viață, ceea ce ar permite să acordăm o atenție mult mai mare legalității acestor acte¹⁸.

În același context, profesorul I.Ia. Diureaghin propune trei etape de bază în aplicarea normelor, pe care le consideră obligatorii pentru rezolvarea oricăror cazuri juridice: 1) stabilirea și cercetarea stărilor de fapt; 2) alegerea și analiza normelor juridice necesare a fi aplicate; 3) emiterea hotărârilor și prezentarea lor documentară. De altfel, autorul accentuează și existența unor *etape suplimentare* (intentarea cazului, pregătirea lui spre examinare, elaborarea proiectului de hotărâre, reexaminarea hotărârii emise în baza plângerii, intrarea hotărârii în vigoare etc.). Existența etapelor suplimentare într-un proces de aplicare a dreptului depinde atât de sfera activității de aplicare a dreptului, fixarea organelor competente, în acest sens, cât și de specificul cazurilor examinate. Aceste etape suplimentare au, în practică, o importanță nu mai mică decât cele de bază, cu toate că, comparativ cu acestea, etapele suplimentare nu sunt în toate cazurile de aplicare a dreptului¹⁹.

Și profesorii M.F. Orzih, V.V. Lazarev, Gh. Boboș, A. Cerkasov, A. Maliko consideră rațională existența, în procesul de aplicare a dreptului, a trei etape (faze): a) stabilirea stării de fapt; b) stabilirea bazei juridice a cazului; c) hotărârea cazului. Prezentarea acestei clasificări, menționează autorii, corespunde conștientizării procesului de aplicare a dreptului ca rezolvare a silogismului cunoscut, și nu ar fi corect de a minimaliza activitatea de aplicare a dreptului doar la emiterea de hotărâri²⁰.

Doctrinarii D. Baltag, I. Ceterchi și I. Craiovan, Francis Deak, Ladislav Lorincz, M. Bădescu, C. Voicu, N. Popa²¹ consideră drept faze ale aplicării dreptului: 1) stabilirea stării de fapt; 2) alegerea normei de drept, etapă pe care profesorii I. Ceterchi și I. Craiovan o mai numesc „critica normei”²²; 3) interpretarea normelor juridice; 4) elaborarea actului de aplicare.

Într-o altă viziune, profesorii A. Popescu, Radu C. Mihai și Radu I. Motică, I. Corbeanu și C. Maria,

D. Moțiu, Gh. Mihai, V. Leușin²³ susțin că aplicarea dreptului trebuie privită prin prisma fazelor judiciare ale aplicării: a) stabilirea stării de fapt; b) stabilirea elementelor juridice; c) elaborarea și emiterea actului de aplicare.

Alta este interpretarea dată de profesorii I. Dogaru, D. Dănișor, Gh. Dănișor²⁴, care propun a considera fazele de aplicare a dreptului: 1) determinarea situației de fapt; 2) aplicarea normei faptelor constatate; 3) elaborarea și admiterea actului de aplicare; 4) executarea actului de aplicare.

Un alt concept, privind fazele aplicării dreptului, propune profesorul B. Negru, care remarcă: „... fazele aplicării dreptului diferă de la un caz la altul, în dependență de caracterul normei juridice aplicate și actul individual adoptat în legătură cu aplicarea”. În procesul de aplicare a dreptului, dacă e să ne referim la activitatea instanței de judecată, pot fi evidențiate următoarele faze: a) stabilirea stării de fapt; b) alegerea normei de drept ce se referă la fapta dată; c) interpretarea normei juridice alese; d) elaborarea și emiterea actului de aplicare a dreptului; e) executarea actului de aplicare și controlul asupra executării lui”²⁵.

Profesorul V.M. Sârâh susține că pentru emiterea unei hotărâri legale, motivate și juste, aplicatorul dreptului trebuie să treacă obligatoriu examinarea cazului prin următoarele etape (faze): 1) intentarea cazului juridic; 2) culegerea și valorificarea împrejurărilor faptice; 3) stabilirea împrejurărilor faptice cu ajutorul probelor; 4) căutarea normelor juridice, necesare pentru rezolvarea cazului; 5) calificarea juridică; 6) emiterea actului de aplicare a dreptului²⁶.

O altă viziune asupra etapelor aplicării dreptului au profesorii A.B. Vengherov și S.A. Komarov: 1) examinarea situațiilor de fapt ale cazului, a situațiilor sociale formate, a modalității de comportament; 2) alegerea normei juridice, așa-numita calificare juridică a acțiunilor destinatarului aplicării dreptului; 3) analiza textului normei juridice, abordarea formal-dogmatică a normei juridice: verificarea apariției ei legale, a acțiunilor ei în timp, în spațiu și asupra persoanelor; 4) interpretarea normei juridice; 5) emiterea hotărârii de organul competent, de persoana cu funcție de răspundere; 6) informarea persoanelor cointeresate, organizațiilor cu privire la conținutul hotărârii²⁷.

Acest din urmă punct de vedere privind etapele (fazele) aplicării dreptului ni se pare a fi mult mai acceptabil, deoarece evidențiază mult mai accentuat consecutivitatea aplicării dreptului, iar după cum o spune profesorul Gh. Fiodorov, „...aceasta permite cunoașterea mult mai aprofundată a procesului aplicării dreptului, a tehnologiilor sale”²⁸.

Deci, în urma cercetării efectuate, am vrea să evidențiem *existența următoarelor etape (faze) de aplicare a dreptului:*

1. **Examinarea (cercetarea) stărilor de fapt.** Această fază începe cu identificarea cercului de fapte, necesare pentru rezolvarea cazului, după care urmează culegerea și întărirea procesuală a faptelor obținute, nemijlocit cercetarea acestor fapte, stabilirea veridicității și numărului lor și, în final, evaluarea acestor fapte din punctul de vedere al veridicității lor, a existenței sau lipsei lor. Sigur, toate aceste acțiuni indicate sunt reciproc legate. Culegerea, analiza și evaluarea faptelor, necesare pentru rezolvarea cazului, se efectuează, de obicei, nu cu orice mijloace existente, dar cu ajutorul mijloacelor juridice concrete în formele și ordinea stabilită de legislație. Deseori, în lege se indică special ce izvoare și în ce consecutivitate procesuală pot fi folosite în calitate de probe pe acest caz (de exemplu, codurile de procedură civilă, penală). În urma examinării (cercetării) stărilor de fapt pe caz, trebuie de obținut adevărul obiectiv. Cerința obținerii adevărului pe caz înseamnă că hotărârea trebuie să se bazeze pe faptele autentice, verificate și demonstrate, că este necesară examinarea multilaterală, totală și exhaustivă a împrejurărilor cazului. Aceasta este o condiție necesară a respectării stricte a legislației, a luptei reușite cu delictele. Adevărul obiectiv pe caz constă nu doar în stabilirea adevărului, veridicității împrejurărilor de fapt, ci și în corespunderea concluziilor organului de aplicare a dreptului cu normele juridice, în sensul evaluării juridice corecte a faptelor stabilite.

2. **Alegerea normei juridice corespunzătoare.** Această etapă, în exterior, se evidențiază în așa-numita *calificare juridică*, adică în a stabili norma în baza căreia trebuie hotărât cazul examinat. Legătura strânsă și intercondiționarea normelor juridice presupune necesitatea alegerii, în multe cazuri, nu a uneia, ci a mai multor norme juridice, care se completează, dezvoltă, concretizează reciproc și care numai în complexitate formează baza juridică pentru hotărârea cazului dat. Este necesar a menționa și importanța alegerii normelor generale și a principiilor normative, ce corespund instituției juridice date, ramurii dreptului (de exemplu, părțile generală sau specială ale Dreptului penal, civil etc.).

3. **Verificarea originalității textului normei. Analiza normei din punctul de vedere al legalității, acțiunea ei în timp, spațiu și asupra persoanei.** Toate acțiunile indicate sunt condiții preliminare necesare, premisă pentru următoarea etapă de bază – analiza conținutului normei juridice, interpretarea ei. Organul de aplicare a dreptului trebuie să posede textul exact al actului normativ la rezolvarea cazului concret, pentru evitarea apariției greșelilor și a neînțelegerilor. De aici, este importantă stabilirea textului original al normei, de care se folosește organul de aplicare a dreptului. Textul folosit trebuie găsit în sursele oficiale de publicare a actelor normative (de exemplu, *Monitorul Oficial*). Dacă sunt alte izvoare oficiale, în acest caz,

trebuie luată ultima redactare a publicării oficiale, cu toate modificările și completările la ziua adoptării actului de aplicare a dreptului.

Verificarea normei alese, din punctul de vedere al acțiunii ei în timp, spațiu și asupra persoanelor, înseamnă că fiecare normă aleasă trebuie examinată sub următoarele aspecte: a) acționează ea în momentul când în baza ei trebuie să fie rezolvat cazul dat; b) acționează ea asupra teritoriului, unde cazul trebuie rezolvat; c) se răsfrânge acțiunea ei asupra persoanelor care trebuie să fie participante la raportul juridic apărut. În unele cazuri, iese la iveală coliziunea normelor și, în acest caz, trebuie să știi cum urmează să fie depășită această situație.

4. **Analiza conținutului dreptului (interpretarea).** Cu această etapă se finalizează procesul studierii normei alese (găsite). Ea reprezintă un moment important în procesul de aplicare a dreptului și constă în explicarea înțelesului exact și complet al normei juridice, în găsirea celei mai adecvate soluții juridice pentru fapta concretă dată.

5. **Emiterea hotărârii pe caz de către organul competent.** Aceasta reprezintă etapa principală, „hotărâtoare” a aplicării dreptului. Anume la emiterea, în baza normelor juridice ce au importanță oficială, a actului individual cu un caracter autoritar (hotărârea instanței de judecată, ordinul conducătorului organizației etc.) și se evidențiază aplicarea dreptului, pe când toate celelalte etape doar pregătesc condițiile preliminare și materialele pentru hotărârea definitivă. Emiterea hotărârii reprezintă în sine un act ce leagă normele juridice cu situațiile concrete, stabilesc drepturile și obligațiile subiecților dreptului. În urma efectuării tuturor etapelor preliminare, la persoana ce aplică dreptul trebuie să apară convingerea internă în faptul că împrejurările sunt examinate corect și îndeajuns, sunt autentice și lor li s-a dat evaluarea juridică corectă, că pe caz corect s-a ales norma adecvată și ea a fost complet și multilateral examinată. Numai după formarea convingerii respective e posibil de trecut la emiterea hotărârii.

6. **Aducerea la cunoștința persoanelor cointeresate a conținutului hotărârii (informarea).** Această etapă se realizează imediat după emiterea hotărârii (de exemplu, după pronunțarea sentinței sau a hotărârii instanței de judecată) sau mai târziu. În ce forme s-ar aduce la cunoștință hotărârea, ea, în regim strict, legal, obligatoriu trebuie să aibă loc. Organele statale, organizațiile sau indivizii trebuie să cunoască toate hotărârile legale ce le afectează direct.

7. **Executarea hotărârii emise.** Aplicarea dreptului nu ar avea un caracter de finalizare, dacă ne-am limita doar la pronunțarea (aducerea la cunoștință) a hotărârii emise. Nu poate exista „hotărârea doar pentru hotărâre”²⁹. Este importantă nu doar emiterea unei hotărâri legale și corecte (de exemplu, sentința), ci

și executarea acestei hotărâri, transpunerea în viață, activitatea reală. Numai o asemenea aplicare mărturisește despre aplicarea totală a dreptului, ca o formă a realizării.

Acestea fiind spuse, am vrea să mai menționăm că existența acestor etape (faze) de aplicare nu înseamnă în nici un caz fragmentarea, fărâmițarea procesului de aplicare; în fapt, procesul dat este un proces unitar. Considerent din care este foarte greu să se stabilească o distincție netă între aceste faze sau o ordine strictă a desfășurării lor. Fazele se întrepătrund și se condiționează reciproc.

În acest sens, profesorul I. Humă susține că nu există o procedură unică de aplicare a dreptului. Ceea ce se explică atât prin diversitatea normelor juridice susceptibile a fi încălcate, cât și prin mijloacele foarte diferite prin care statul intervine în respectarea legalității. Procedura de aplicare a dreptului depinde de felul normei încălcate (penală, civilă, administrativă etc.), de organul chemat să restabilească legea (instanța de judecată, organul administrativ, financiar etc.), de competența și mijloacele pe care acesta le folosește potrivit legii³⁰.

Note:

¹ Hâncu D., *Dicționar explicativ*, Știința, Chișinău, 2002, p. 324.

² Чечина Н.А., *Нормы права и судебное решение*, Ленинград, 1961, с. 24.

³ Бро Ю.Н., *Проблемы применения советского права*, Изд. Иркутского Унив., Иркутск, 1980, с. 18.

⁴ Абрамов С.Н., *Гражданский процесс*, Москва, 1952, с. 5.

⁵ Добровольский А.А., *Исковая форма защиты права*, Москва, 1965, с. 50.

⁶ Бро Ю.Н., *op. cit.*, с. 18.

⁷ Горшенев В.М., *Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе*, Москва, 1972, с. 190, 191.

⁸ Дюрягин И.Я., *Применение норм советского права*, Средне-Уральское книжное Изд-ство, Свердловск, 1973, с. 48.

⁹ Hegel G.F., *Principiile filosofiei dreptului*, Ed. Academiei RSR, București, 1969, p. 255.

¹⁰ Васьковский Е.В., *Руководства к толкованию и применению законов*, Москва, 1913, с. 3, 4.

¹¹ A se vedea: Ткаченко Ю.Г., *Нормы социалистического права и их применение*, Москва, 1955, с. 27; Александров Н.Г., *Применение норм социалистического права*, Изд. МГУ, Москва, 1958.

¹² Михалык Я.С., *Применение социалистического права в период развернутого строительства коммунизма*, Москва, 1963, с. 24.

¹³ Алексеев С.С., *Общая теория социалистического права*, Свердловск, 1966, с. 24.

¹⁴ Недбайло П.Е., *Применение советских правовых норм*, Юрид.лит., Москва, 1960, с. 223.

¹⁵ Дюрягин И.Я., *op. cit.*, с. 50.

¹⁶ *Ibidem*, p. 51.

¹⁷ Недбайло П.Е., *op. cit.*, с. 137.

¹⁸ Дюрягин И.Я., *op. cit.*, с. 51, 52.

¹⁹ *Ibidem*, p. 52.

²⁰ A se vedea: Орзих М.Ф., *Применение норм советского социалистического права*, Изд. Морской транспорт, Одесса, 1962, с. 10; Лазарев В.В., *Применение советского права*, Татполиграф, Казань, 1972, с. 39; Boboș Gh., *Teoria generală a statului și dreptului*, Cluj-Napoca, 1992, p. 166; Черкасов А.Д., *Теория государства и права*, под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько, Юристъ, Москва, 1999, с. 417.

²¹ A se vedea: Baltag Dumitru, *Teoria generală a dreptului și statului*, Tipcim, Cimișlia, 1996, p. 222; Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducerea în teoria generală a dreptului*, All, București, 1998, p. 133; Ceterchi Ioan, Deak Francis, Lorincz Ladislav, *Problemele fundamentale ale statului și dreptului socialist român*, București, 1982, p. 67; Bădescu Mihai, *Teoria generală a dreptului*, Universul juridic, București, 2004, p. 295; Voicu Costică, *Teoria generală a dreptului*, p. 265; Popa N., *Teoria generală a dreptului*, Actami, București, 1998, p. 270-273.

²² Ceterchi I., I. Craiovan, *op. cit.*, p. 133.

²³ A se vedea: Popescu Adam, *Teoria dreptului*, Ed. fund. România de Mâine, București, 1999, p. 100; Mihai Gheorghe C., Motica Radu I., *Fundamentele dreptului: teoria și filosofia dreptului*, All, București, 1997, p. 159; Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Lumina Lex, București, 2002, p. 205; Moțiu Dorel, *Teoria generală a dreptului*, Cluj-Napoca, 1955, p. 116, 117; Motică I. Radu, Mihai Gheorghe C., *Introducere în studiul dreptului*, Alma Mater, vol. I, Timișoara, 1995, p. 186; Леушин В.И., *Теория государства и права*, под ред. В.М. Корельского, Норма, Москва, 1998, с. 383.

²⁴ A se vedea: Dogaru Ion, Dănișor Dan Claudiu, Dănișor Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, p. 352-355.

²⁵ Negru Boris, Negru Alina, *Teoria generală a dreptului și statului*, Bons Offices, Chișinău, 2006, p. 407.

²⁶ Сырых В.М., *Теория государства и права*, Юстициформ, Москва, 2006, с. 355-358.

²⁷ A se vedea: Венгеров А.Б., *Теория государства и права*, Новый юрист, Москва, 1998, с. 515-517; Комаров С.Ф., *Общая теория государства и права*, Юрайт, Москва, 1998, с. 308, 309.

²⁸ Федоров Г.К., *Теория государства и права*, Реклама, Кишинэу, 2004, с. 458.

²⁹ *Ibidem*, p. 460.

³⁰ Ioan Humă, *Teoria generală a dreptului*, Neuron, Focșani, 1995, p. 122, 123.